

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-18>

УДК 340

Н. В. ГРИШИНА

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри державно-правових дисциплін
E-mail: grishinanavi@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6828-5338>
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

К. В. РОСТОВСЬКА

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
E-mail: karina.rostovskaya84@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6478-9114>
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

АНОТАЦІЯ. На сьогоднішній день рівень безробіття пов'язане з припиненням та обмеженим форматом роботи підприємств, установ та організацій можна визначити як значним. А це в свою чергу, свідчить про необхідність формування ефективної державної політики в сфері зайнятості, дієвої моделі протидії безробіттю і розширення програм з підтримки працевлаштуванню. Особливої уваги заслуговує питання адміністративної відповідальності у сфері зайнятості населення. Згідно з Законом України «Про зайнятість населення», зайнятість визначається як незаборонена законодавством діяльність осіб, що пов'язана із задоволенням їх особистих чи суспільних потреб, що пов'язані з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій законній формі. Також це діяльність членів однієї сім'ї, що здійснюють господарську діяльність або ж працюють у суб'єктів господарювання, що засновані на їх власності, у тому числі безоплатно. Право на вільно обрану зайнятість має кожен. Законом забороняється примушування до праці у будь-якій формі. Відсутня така підстава для притягнення до відповідальності як добровільна незайнятість особи. Зайнятість населення забезпечується шляхом встановлення відносин, яка встановлюється трудовими договорами (контрактами), провадження підприємницької та інших видів діяльності, що є незабороненою законом.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: адміністративна відповідальність, зайнятість населення, суспільство, адміністративне законодавство, механізм працевлаштування, послуги, трудовий договір.

Як цитувати: Гришина Н.В., Ростовська К.В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері зайнятості населення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право»*. 2023. Вип. 36. С.157-162 <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-18>

In cites: Hryshyna N.V. Rostovska K.V. (2023). Administrative responsibility for violations of legislation in the field of employment of the population. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»*, (36), P. 157-162 <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-18> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Законодавство України є розгалуженою системою, що охоплює багато сфер, які здійснюють регулювання суспільних відносини. На сучасному етапі адміністративна відповідальність має високий рівень охоплення сфер життєдіяльності, а це, в свою чергу, забезпечує досить високий рівень дотримання законодавства суб'єктами адміністративного права. У представленій статті аналізується проблема застосування адміністративної відповідальності у сфері зайнятості населення, досліджуються особливості адміністративних правопорушень з метою

встановлення певних висновків, що в свою чергу можуть бути взяті до уваги при здійсненні практичної діяльності в сфері адміністративного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Особливості інституту адміністративної відповідальності досліджується і вдосконалюється постійно протягом тривалого періоду часу.

Проводиться моніторинг різних сфер відповідальності, встановлюються ознаки та критерії.

Дослідження проводять вчені, серед яких можна виділити таких: Логвиненко Б.А., Радзиховський А.П., Римар О.Г., Мазуркевич І.О., Запотоцька О.В., Пашнюк Л.О., Петков С.В., Ю.С. Шемшученко та інші.

Метою наукового дослідження є визначення ключових понять у сфері зайнятості населення, а також визначення особливостей та аналіз стану правового забезпечення адміністративної відповідальності у сфері зайнятості населення, виявлення основних проблем правового регулювання даної сфери.

Виклад основного матеріалу. Розвиток ринкових відносин, формування демократичної, соціальної, правової держави, зміна пріоритетів у суспільстві, формування механізмів, що дозволяють реалізувати як конституційні гарантії прав і свобод громадян, що у свою чергу обумовлюють необхідність дослідити правові інститути, що забезпечують відповідний рівень функціонування всієї правової системи України.

Сьогодні до права у розвинених державах відносяться здебільшого не як до система, що покликана обмежити людину в її поведінці, можливостях для самореалізації та самовираження, а як до способу гармонізації відносин між людьми в системах «людина – людина», «людина – суспільство», «людина – держава», як засіб забезпечення рівних можливостей для розвитку особистості у кожній людині. Однак впливає, що надання людині певних прав накладає на неї і певні обов'язки. А тому, за недотримання зобов'язань людина (громадянин) повинна нести відповідальність. Саме через відповідальність держава та суспільство формують реакцію на поведінку людини: тим, хто вчиняє відповідно до закону, дотримуючись його вимог та приписів, надано можливість користуватися всіма своїми правами та свободами; і навпаки, ті, хто порушує закон, отримають обмеження у своїх правах.

Цінність адміністративної відповідальності як інституту для забезпечення захисту прав і свобод громадян, охорони суспільних відносин в Україні обґрунтовується швидким та постійним розвитком її нормативно-правової бази, що здійснюється в останні часи, а також, що є важливо, практикою її застосування.

Можна констатувати, що саме недостатнє використання засобів адміністративної відповідальності в охороні правопорядку призводить до зростання чисельності адміністративних проступків (страждає сфера зайнятості населення, дорожнього руху та інші). Крім того, збільшення гарантованих державою прав

і свобод громадян приводить до появи нових видів як правовідносин так і правопорушень, що підлягають адміністративній відповідальності.

Завжди було важливим з'ясувати особливості адміністративної відповідальності як «обслуговуючого» виду юридичної відповідальності за правопорушення, вчинені у різних сферах правовідносин, а особливо у сфері зайнятості населення. При цьому, соціальна значимість адміністративної відповідальності виявляється не тільки в превентивній (попереджувальній) та охоронній функціях, але й у активному стимулюванні соціально належних видів правомірної поведінки, притягнення особи до суду. Прийнято вважати, що адміністративна відповідальність є «універсальним» засобом захисту суспільних відносин, які відносяться до регулювання різними галузями права – конституційним та цивільним, трудовим та господарським, а також фінансовим і адміністративним. Тобто, адміністративні правопорушення регулюються сукупністю санкцій певної частини галузевих правових норм. Це доводить значення інституту адміністративної відповідальності не тільки як адміністративно-правового, а й як частини правового порядку всієї держави.

Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності є складним соціально-правовим явищем, яке характеризується такими загальними ознаками:

- 1) це певний правовий наслідок для правопорушника – обмеження або позбавлення, що змістовно може бути як морального, так і матеріального характеру;
- 2) накладається від імені держави примусово;
- 3) накладається тільки за винне протиправне діяння: у формі умислу та з необережності;
- 4) виконує функцію відтворення порушеного правопорядку;
- 5) є публічним державним осудом, а також має каральну функцію.
- 6) попередження правопорушень, як зі сторони осіб, що притягуються до відповідальності, так і зі сторони інших осіб.

Значення адміністративної відповідальності у системі юридичної відповідальності є важливою оскільки виникає як правовий наслідок неналежного виконання громадянами та юридичними особами своїх прав та обов'язків в сфері державного управління. В цьому аспекті адміністративна відповідальність може розглядатися як інструмент правової держави, так як завдяки їй у держави є можливість вста-

новлювати свої вимоги як до фізичних, так і до юридичних осіб. Отже, теоретичне та нормативне вирішення проблем адміністративної відповідальності має бути ефективним засобом розбудови та стабільності правової держави.

Аналізуючи українське законодавство, можна визначити, що за вчинення адміністративних проступків до адміністративної відповідальності можуть бути притягнуті:

- громадяни (які досягли 16-річного віку на момент вчинення правопорушення, неповнолітні особи віком від 16 до 18 років);

- іноземці та особи без громадянства;

- спеціальні суб'єкти (посадові особи, військовослужбовці, працівники органів внутрішніх справ, Служби безпеки України, прокуратури, працівники транспорту, торгівлі, сільськогосподарства, землекористувачі, мисливці, народні депутати України, інші);

- юридичні особи (органи публічної влади, будь-які інші органи публічної адміністрації, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації). Також потрібно віднести і структурні підрозділи органів публічної адміністрації, установ, організацій.

Також є невід'ємними суб'єктами вказаних відносин і інші адміністративні органи, на яких норми адміністративного права покладають обов'язки державного контролю пожежних, санітарних та інших загальнообов'язкових норм і правил [1, с.133].

Дослідження проблемних питань зайнятості населення сьогодні є досить актуальним, оскільки збільшення зайнятості та доходів населення, підвищення продуктивності праці є передумовами для економічного зростання.

Державне регулювання зайнятості населення має ґрунтуватися на:

- соціальному партнерстві суб'єктів ринку праці – у створенні рівних можливостей громадянам незалежно від їхнього соціального і майнового стану, національної належності, статі, віку, політичних уподобань, релігії, реалізації права на вибір виду діяльності з реалізацією своїх здібностей, з урахуванням особистих інтересів і суспільних потреб;

- забезпеченні ефективної зайнятості, а також запобіганні безробіттю і створенні нових робочих місць та умов для розвитку підприємництва;

- добровільності й відсутності примушування громадян щодо вибору сфери діяльності й робочого місця;

- відсутності примушування громадян до праці;

- гласності та інформування населення

про вакантні робочі місця;

- комплексності заходів що впливають на регулювання зайнятості вселення;

- підтримці працездатних громадян, які потребують соціального захисту;

- наявності заходів запобіжного характеру які б регулювали зайнятість населення та відтворення робочих місць, залежно від стану економіки та ринку праці передбачається здійснення активних та пасивних заходів регулювання зайнятості;

- гарантії збереження робочих місць, професії, а також гарантії одержання доходів [8, с. 124].

Публічне адміністрування в сфері реалізації державної політики забезпечення зайнятості населення включає в себе сукупність суб'єктів (органів державної влади та місцевого самоврядування), самоврядних організацій та органів громадського самоврядування, що здійснюють цілеспрямований вплив на сукупність правовідносин, які виникають з приводу реалізації громадянином права на працю та соціальний захист у разі настання безробіття.

До законодавства у сфері зайнятості населення можна віднести наступні нормативно-правові акти;

- Кодекс законів про працю України [2];

- Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [3];

- Закон України «Про зайнятість населення» [4];

- Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [5].

Конституція України є основним законом країни, визначає основні принципи правового регулювання в сфері зайнятості населення і встановлює права та обов'язки громадян у цьому контексті [6].

Закон України «Про зайнятість населення» є одним з найважливіших законодавчих актів у сфері зайнятості населення так як визначає основні принципи та положення, якими керуються у діяльності служба та інші суб'єкти реалізації права на зайнятість. Закон закріплює правові межі та механізми забезпечення ефективного працевлаштування населення, протидії безробіттю, надання послуг працевлаштування та професійної підготовки [4].

Цей Закон надає основи для здійснення державної політики у галузі зайнятості населення. Визначає принципи, мету та основні напрями даної політики. Передбачені принципи державної політики зайнятості відображають відповідальність держави за її становлення і реалізацію. Аспектом, що заслуговує на увагу,

є забезпечення рівноправності усіх громадян у реалізації їх права на працю. У тому числі, він є основою для розробки і впровадження державної політики зайнятості, яка спрямована на успішне використання людських ресурсів і забезпечення працевлаштування. Визначивши мету та напрями політики, закон сприяє протидії безробіттю, впливає на розвиток ринку праці, а також соціальному захисту працюючих.

Дослідження нормативно-правового забезпечення діяльності державної служби зайнятості у сфері зайнятості необхідно звернути увагу на питання надання різних видів послуг. Згідно із Законом «Про загальнообов'язкове державне страхування», основними видами послуг є: 1. Підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації, фахової передвищої та вищої освіти, на підприємствах, в установах, організаціях; 2. Профорієнтація - надання консультацій та інформаційної підтримки для осіб, які шукають працю, з метою допомоги їм у виборі відповідного напрямку та перспективного професійного шляху; 3. Індивідуальне планування працевлаштування - розробка персоналізованих планів дій для кожного безробітного з метою максимально ефективного працевлаштування; 4. Пошук відповідної роботи та допомога у працевлаштуванні, що можливо шляхом організації громадських робіт та інших тимчасових занять для безробітних; 5. Послуги для роботодавців - надання допомоги роботодавцям у пошуку кваліфікованих кадрів та пропозиції підходящих кандидатів для вакансій; 6. Надання ваучерів для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян через перепідготовку за робітничою професією або підготовку за спеціальністю для здобуття ступеня магістра на основі ступеня бакалавра або магістра, здобутих за іншою спеціальністю; 7. Здійснення заходів сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб; 8. Інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням та інші [3].

На уповноважений орган з реалізації державної політики з питань державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства про зайнятість населення, а також на центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику в сфері зайнятості населення і трудової міграції, що у межах їх повноважень, покладений державний контроль за дотриманням законодавства про зайнятість населення. Громадський контроль в сфері зайнятості населення здійснюється професійними спілками та їх об'єднання, роботодавцями та їх об'єднаннями.

Законодавством України передбачено не

лише права, гарантії та обов'язки сторін у відносинах щодо зайнятості та працевлаштування, а й відповідальність за порушення вимог законодавства у цій сфері.

Несуть відповідальність згідно з чинним законодавством ті посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які винні у порушенні законодавства про працю,

На підставі ст. 41 КпАП України, до адміністративної відповідальності може бути притягнуто посадових осіб підприємств, а також фізичних осіб-підприємців, якщо вони є роботодавцями [7]. Адміністративна відповідальність накладається на посадових осіб підприємства на підставі рішення суду. Згідно з положеннями статті Кодексу про адміністративні правопорушення України, коли відбувається фактичний допуск працівника без оформлення трудового договору (контракту) до роботи, або допуск до роботи іноземної особи або особи без громадянства та осіб, стосовно яких було прийнято рішення щодо надання статусу біженця, на умовах трудового договору чи контракту без дозволу на використання праці іноземця або особи без громадянства можуть тягнути за собою накладення на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності штрафу, фізичних осіб – підприємців, які використовують найману працю, від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Вчинене повторно протягом цього року порушення, передбаченого частиною 3 даної статті, за яке на особу вже було накладено адміністративне стягнення, тягне за собою накладення на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності штрафу, фізичних осіб – підприємців, які використовують найману працю, від 1000 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Направлений в суд протокол постанови про накладення адміністративного штрафу, який складає інспектор з органу Держпраці під час перевірки роботодавців є підставою для рішення суду.

Законодавство України гарантує право на зайнятість в Україні іноземцям та особам без громадянства, що постійно проживають на території України, а також для тих кого визнано в Україні біженцями, яким надано притулок, яких визнано особами, що мають потребу у додатковому захисті, а також яким надано тимчасовий захист, а також ті, що вже одержали дозвіл на імміграцію в Україну, всі ці категорії мають право на зайнятість на законних підставах і в порядку, встановлених для громадян України згідно ч. 4 ст. 3 Закону України

«Про зайнятість населення».

В свою чергу, іноземці і особи без громадянства, що перебувають в Україні для працевлаштування на визначений строк, приймаються на роботу на підставі дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, якщо інше не передбачається законами та/або міжнародними договорами України, що ратифіковані Верховною Радою України. Іноземці та особи без громадянства поділяються: на тих кому для працевлаштування потрібен дозвіл на працевлаштування і тих хто може працювати без такого дозволу.

У випадку застосування роботодавцем праці іноземців або осіб без громадянства та осіб, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо надання статусу біженця згідно ч. 5 ст. 53 Закону України «Про зайнятість населення» :

- на умовах трудового або іншого договору без дозволу, стягується штраф за кожну особу у двадцятикратному розмірі мінімальної

заробітної плати, встановленої на момент виявлення порушення;

- на інших умовах, ніж ті, що передбачені дозволом, або іншим роботодавцем, стягується штраф за кожну особу у десятикратному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої на момент виявлення порушення.

Висновки. Отже, адміністративна відповідальність охоплює велику кількість сфер суспільних відносин, зокрема і сферу зайнятості населення. В Україні система адміністративної відповідальності у сфері зайнятості населення є недосконалою. Питання зводяться до некомпетентності конкретних осіб. А тому, адміністративна відповідальність у зазначеній сфері має бути вдосконалена як на рівні нормативно-правових актів, так і на рівні самого процесу притягнення до даної відповідальності. У непоодиноких випадках, проблема проявляється на етапі виявлення адміністративного правопорушення, а не на етапі притягнення до адміністративної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України. Повний курс. Видання четверте. / В. Галунько, П. Діхтєвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
2. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
4. Закон України «Про зайнятість населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
5. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
6. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
8. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості. Київ: КНЕУ, 2003. 252 с.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2023

Стаття рекомендована до друку 24.10.2023

N. V. HRYSHYNA

PhD (Law), Associate Professor,

Head of the Department of State Law Disciplines

E-mail: grishinanavi@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6828-5338>

V. N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

K. V. ROSTOVSKA

DSc (Law) Associate Professor of the Department
of State Law Disciplines Faculty of Law

E-mail: karina.rostovskaya84@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6478-9114>

V. N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

FEATURES OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATIONS OF LEGISLATION IN THE FIELD OF EMPLOYMENT OF THE POPULATION

ABSTRACT. To date, the level of unemployment, which is associated with the termination or limited format of work of enterprises, institutions and organizations, is significant. This indicates the need for the formation of an effec-

tive state policy in the field of employment, an effective model of combating unemployment and the expansion of employment assistance programs. The issue of administrative responsibility in the field of public employment deserves special attention. According to the Law of Ukraine "On Employment of the Population", employment is the activity of individuals not prohibited by law, related to the satisfaction of their personal and social needs with the aim of receiving income (wages) in monetary or other form, as well as the activities of members of one family, who carry out economic activities or work for business entities based on their property, including free of charge. Everyone has the right to a freely chosen employment. Forced labor in any form is prohibited. Voluntary unemployment of a person cannot be the basis for bringing him to responsibility. Employment of the population is ensured by establishing relations regulated by labor agreements (contracts), conducting business and other types of activities not prohibited by law.

KEYWORDS: *administrative responsibility, population employment, society, administrative legislation, employment mechanism, services, employment contract.*

REFERENCES

1. Administrative law of Ukraine. Full course. The fourth edition / V. Galunko, P. Dikhtievskiy, O. Kuzmenko, etc.; under the editorship V. Galunka, O. Pravotorova.. Kherson: OLDI-PLUS, 2021. 656 p. (in Ukrainian).
2. Code of Labor Laws of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (in Ukrainian).
3. Law of Ukraine "On mandatory state social insurance". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (in Ukrainian).
4. Law of Ukraine "On employment of the population". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (in Ukrainian).
5. The Law of Ukraine "On the Legal Regime of Martial Law". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (in Ukrainian).
6. Constitution of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian).
7. Code of Ukraine on administrative offenses. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (in Ukrainian).
8. Vasylychenko V.S. State regulation of employment. Kyiv: KNEU, 2003. 252 p. (in Ukrainian).

The article was received by the editors 22.09.2023

The article is recommended for printing 24.10.2023